

مروری بر برخی از مهمترین عوامل

غیر عفونی سقط در گوسفند و بز

گردآوری و تدوین : دکتر محمد صادقی

دانشجوی دکتری تخصصی بیماریهای تولید مثل

به سفارش: اداره کل دامپزشکی خراسان رضوی

ویرایش ۱۳۹۹

مقدمه :

تجربیات شخصی ما می گوید، وقتی با وقوع سقط در گله روبرو می شویم، قبل از آن که دنبال دلایل خاص و سخت اثبات برویم، به دلایل متداول و ساده سقط بپاندیشیم و از آن جمله وضعیت تغذیه، ویژگی های مکانی و جایگاه گوسفنداری، استرسهای محیطی و مدیریتی، سابقه واکسیناسیون، تغییر ناگهانی جیره غذایی، بستر جایگاه، مصرف داروهای انگلی را می توان مورد بررسی قرار داد.

چنانچه موارد فوق اثبات شد باید به اصلاح این موارد همت گماشت و در عین حال، به دلیل شیوع برخی عوامل عفونی در مناطق مختلف ایران باید احتمال عفونی بودن را نیز همیشه در ذهن داشت و بیماری های عفونی شایع در هر منطقه را باید شناخت.

فراموش نکنیم که از سخت ترین مسئولیت های دامپزشک مزرعه تشخیص عامل سقط و پیشگیری و درمان آن است. گاهی مخارج تشخیص آزمایشگاهی و درمان به گونه ای است که از توان مالی دامدار خارج است. گاهی با اندک تغییرات مدیریتی و کم هزینه می توان ادامه وقوع و شیوع را کاهش داد.

استرس و ضربه

عوامل:

- حمل و نقل،
- حمله حیوانات وحشی،
- پشم چینی،
- عملیات مقید سازی به منظور واکسیناسیون

پیشگیری:

- موکول کردن برنامه های واکسیناسیون و درمانی و مدیریتی به پیش از زمان جفت اندازی.
- دقت و مدیریت در زمان ساخت و ساز جایگاه ها، به منظور در نظر گرفتن عرض مناسب راهروهای عبوری و تعیین اندازه مناسب برای آخور.
- در نظر گرفتن تراکم مناسب در رابطه با جایگاه های نگهداری دام های آبستن.

سقط های مرتبط با تغذیه

کمبود ید:

گله های در معرض خطر:

- گله هایی که در مناطقی چرا می کنند که خاک آن مناطق دچار فقر ید می باشد.
- گله هایی که از گیاهان خانواده براسیکا (شلغم، کلم، ترب) تغذیه می کنند.
- گوسفندان نژاد دورست بی شاخ و بزهای نژاد بوئر.
- در گوسفندان کمبود ید در استان مرکزی و در خراسان گزارش شده است.
-

علائم بالینی:

- بره ها با غدد تیروئید بزرگ متولد می شوند (در حالت طبیعی اندازه غده تیروئید ۲ تا ۳ میلی متر است در حالی که در موارد کمبود ید به ۳ سانتی متر و بیشتر می رسد که گواتر نام دارد).
- ممکن است فقدان پشم در بره هایی که در اواخر آبستنی سقط شدند دیده شود.
- بره های متولد شده ضعیف
- تجمع مایعات زیر پوست شکم بره ها و جنین های سقطی.

درمان:

- تامین ید به صورت خوراکی به میزان: ۰/۱ تا ۰/۸ میلی گرم به ازای هر کیلوگرم ماده خشک مصرفی.
- مالیدن محلول لوگول به پوست همه میش ها به صورت هفته ای یک بار و ۱ تا ۲ سی سی محلول لوگول (حاوی ۵ تا ۷ درصد ید در اتانول).

کمبود مس

گله های در خطر:

- مناطقی که خاک شنی دارند.
- مناطقی که سال پر بارانی را تجربه کردند.
- میش و بزهایی که از علوفه مرتعی تغذیه می کنند.
- بزهای نژاد پیگمی حساس تریت نسبت به کمبود مس هستند.
- غلظت های بالای مولیبدن و سولفور در جیره و منابع آب، می تواند مقدار مس در دسترس را کاهش دهد.
- در گوسفندان کمبود مس در استان خراسان، آذربایجان و خوزستان گزارش شده است

علائم:

- تلو تلو خوردن از محل پاها در بره های نوزاد.
- بره ها در زمان تولد طبیعی هستند ولی در عرض چند هفته دچار فلج موقت یا دائم اندام های حرکتی خلفی می شوند.
- ضایعات ایجاد شده در غشای میلین طناب نخاعی، در طی آبستنی ایجاد شده و پس از تشخیص قابل درمان نیستند.

درمان:

- افزودن مس به جیره به میزان ۵ میلی گرم به ازای هر کیلوگرم ماده خشک جیره.

کمبود سلنیوم

علائم:

- مرگ رویانی و سقط به واسطه بیماری عضله سفید در رحم
- زایمان طولانی
- بیماری عضله سفید در بره تازه متولد شده

درمان:

- اضافه کردن سلنیوم به جیره به میزان، ۰/۲۵ میلی گرم در هر کیلوگرم ماده خشک جیره.

اختلالات پروتئین و انرژی جیره

- دام های ماده چاق، مستعد به لیپیدوز کبدی و توکسمی آبستنی هستند.
- در موارد توکسمی آبستنی، اغلب دام ماده میمیرد، اما گاهی سقط در مراحل انتهایی آبستنی هم دیده می شود.
- کمبود انرژی و به میزان کمتر، کمبود پروتئین در زمان جفت گیری می تواند سبب مرگ رویان شود.
- کمبود تغذیه ای در زمان یک سوم اول و دوم آبستنی، معمولاً منجر به کاهش رشد جفت و در نتیجه اتصال نامناسب به کارانکول های مادری شده و سبب سقط، کاهش وزن بره در زمان تولد و مومیایی شدن جنین می شود.
- بره و بزغاله های به دنیا آمده کوچک خواهند بود و میزان ذخیره چربی آن ها کم بوده که منجر به هیپوترمی شدید و مرگ می شود.
- تغذیه بیش از حد بره ها پیش از سن بلوغ منجر به تاثیرات نامناسب روی تعداد و کارایی پلاستوم ها خواهد داشت.

گیاهان سمی

گیاهان زیر موجب تغییرات تراژونیک و تغییر در تکامل جنین خواهند شد:

- علف جارو، شوکران، تنباکو، تنباکو وحشی، وراتروم کالیفرنیکوم، گون سمی، خلر، تلخ بیان، سورگوم زراعی

گون سمی، که از گونه های استراگالوس و اکسی تروپیس است، ممکن است مرگ زودهنگام جنینی ایجاد کند. همچنین این گیاه قادر به ایجاد سقط و ناهنجاری های آناتومیک مثل آرتروگریپوز و هایپرتروفی قلب راست (که می تواند منجر به هیدروپس و هیدرآمنیون شود) نیز هست.

وراتروم کالفرنیکوم، به علت داشتن آلکالوئید های جروانین (سیکلوپامین، سیکلوپوسین و جروین)، سبب بروز سیکلوپس در گوسفند و به میزان کمتری گاو و بز می شود.

خاکشیر و سایر گیاهان گواتروژنیک، سبب کاهش پوشش بدن، وزن تولد بالاتر و هیپرپلازی تیروئید در جنین می شود.

استروژن موجود در لگوم ها می تواند منجر به کاهش نرخ تخمک گذاری و همچنین افزایش میزان مرگ ومیر جنینی گردد.

شبدر شیرین، سورگوم، آفتاب گردان، خرفه و جو دوسر، می تواند در نتیجه تجمع نیترات و نیتريت، سبب سقط شود.

داروهای مسبب سقط

- داروهای ضدانگل از قبیل فنوتیازین و لوامیزول در ماه های انتهایی آبستنی می توانند سبب سقط گردند.
- استفاده از داروهای ضد انگل از خانواده بنزیمیدازول مثل نتوبیمین، آلبندازول، پارابندازول، کمبندازول، در ۳ ماه اول آبستنی همراه با بروز موارد غیر طبیعی در جنین بوده است.
- استفاده از زایلازین و دوزهای بالای آسه پرومازین، در ۲/۵ ماه اول آبستنی ممکن است سبب بروز سقط شود.
- تجویز کورتیکواستروئیدها در انتهایی آبستنی و استروژن و پروستاگلاندین در طول آبستنی می تواند سبب سقط گردد.

منابع:

- ۱- کتاب مامایی و بیماری های تولیدمثل گوسفند و بز؛ تالیف دکتر وجگانی و همکاران، انتشارات دانشگاه تهران؛ ۱۳۹۵
- ۲- کتاب تولید مثل بالینی گوسفند و بز؛ تالیف دکتر میرزایی و همکاران؛ ۱۳۹۷
- 3- Veterinary Reproduction and Obstetrics TENTH EDITION, David E. Noakes et al, 2019
- ۴- جستجوی ژنومی کمپیلوباکتر فتوس و لپتوسپیرا اینتروگانس در جنین های سقط شده گوسفند در استان های منتخب ایران به روش PCR، پاتوبیولوژی مقایسه ای ایران، تابستان ۱۳۹۵، دوره ۱۳ (دوره جدید)، شماره ۲ (پیاپی ۵۳)؛ از صفحه ۱۹۱۷ تا صفحه ۱۹۲۵.
- ۵- تشخیص مولکولی سقط جنین توکسوپلاسمای در گوسفندان استان خراسان رضوی با روش Modified nested PCR ژن B1، هفتمین همایش سراسری و دومین کنفرانس منطقه ای انگل شناسی و بیماریهای انگلی ایران، ۲۰۱۰-۱۰-۱۹.
- ۶- بررسی مقایسه نقش کلامیدیا با سایر عوامل میکروبی در نمونه های سقط جنین گاو وگوسفند در استان خراسان رضوی، شانزدهمین کنگره دامپزشکی ایران، مریم ترابی و همکاران، ۱۳۸۹.